

2025-02-12

Ärendenummer: 25-277

Enheten för strategi och utveckling

Handläggare: Therese Lantz

Telefon: 0176-71037

E-post: therese.lantz@norrtalje.se

Titel

Namn Efternamn

Adress

Postnummer Ort

Sammanfattning av promemoria Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1)

Förslag till ny bestämmelse i 2 a kap. socialtjänstlagen

1 a § Den kommun där den enskilde senast vistades i Sverige ska ansvara för stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen om den enskilde är placerad i en kriminalvårdsanstalt utomlands och inte är folkbokförd i Sverige.

I promemorian anges följande som skäl till förslaget. Av 2 kap. 1 § första stycket SoL framgår att varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Enligt 2 a kap. 1 § SoL ansvarar den kommun där den enskilde vistas för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 §, om inte annat följer av 3–5 §§. Av 2 a kap. 5 § 1 SoL framgår att den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvarar för stöd och hjälp under kriminalvård i anstalt. I 9 § första stycket FOL anges att en person som är intagen i kriminalvårdsanstalt inte ska folkbokföras på den anstalt i vilken han eller hon är intagen. Det är alltså som utgångspunkt folkbokföringskommunen som ansvarar för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 § SoL. När en person inte är folkbokförd i Sverige är det vistelsekommunen som har biståndsansvaret (se prop. 2010/11:49 s. 47).

För en person som inte är folkbokförd i Sverige och som är placerad i anstalt utomlands kommer det inte att finnas någon vistelsekommun i Sverige eftersom personen befinner sig utomlands – även om en utlänning visserligen i utlänningslagens mening föreslås anses befinna sig i Sverige. Det finns därför ett behov av att ange vilken kommun som i dessa fall ska ansvara för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 § SoL. Den som placeras i anstalt utomlands med stöd av fängelselagen eller utlänningslagen kommer att ha vistats i Sverige innan placeringen inleds. Det framstår därför som lämpligt att den kommun där den enskilde senast vistades i Sverige, ska ansvara för stöd och hjälp enligt 2 kap. SoL. Detta gäller dock endast för enskilda som inte är folkbokförda i Sverige. För den som är folkbokförd i Sverige gäller alltså att det är folkbokföringskommunen som ansvarar för stöd och hjälp under kriminalvård i anstalt (se 2 a kap. 5 § 1 SoL)

Uppdraget

Det pågår ett intensivt reformarbete inom kriminalpolitikens område som förväntas leda till att behovet av platser i häkte och anstalt kommer att öka kraftigt. Till detta kommer att beläggningen inom Kriminalvården sedan flera år ligger på mycket höga nivåer. Utöver att möta det kraftigt ökade platsbehovet genom bl.a. utbyggnad och förtätning av befintliga anläggningar samt etablering av helt nya anläggningar behöver även andra åtgärder övervägas. Utredningen har haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att hyra anstaltsplatser utomlands. I promemorian redovisas hur detta praktiskt skulle kunna genomföras och vilka författningsändringar som är nödvändiga för genomförandet.

Utgångspunkter för utredningens förslag

Likvärdighet

De grundläggande formerna för verkställigheten – så som de fastställs i internationella förpliktelser och svensk lagstiftning – ska vara desamma för samtliga som döms till ett fängelsestraff. Ett system som innebär att en person som i Sverige dömts till fängelse och som ska avtjäna fängelsestraffet genom att placeras i en anstalt utomlands bör därför utformas på så sätt att skillnaderna inte blir så stora att det i praktiken blir en annan påföljd.

Avgränsning av aktuella länder

Av uppdragsbeskrivningen framgår att förhyrning av anstaltsplatser endast är aktuellt i jämförbara länder i Sveriges närområde. En grundläggande förutsättning för att verkställighet ska kunna ske utomlands bör vara att det mottagande landet i åtminstone samma utsträckning som Sverige lever upp till internationella förpliktelser om anstaltsförhållanden, behandling av intagna och övriga grundläggande fri- och rättigheter. Mot denna bakgrund görs bedömningen att anstaltsplatser endast bör förhyras i länder som är medlemmar i EU eller EES. Med en sådan avgränsning bedöms samtliga tänkbara länder befinna sig i Sveriges närområde och vara jämförbara med Sverige i fråga om grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Även i denna grupp av länder bör emellertid en bedömning göras av ett tilltänkt lands lämplighet inför varje ingående av avtal om förhyrning av anstaltsplatser utomlands.

Medborgarskap

Huvudsyftet med att utreda förutsättningarna för att hyra anstaltsplatser utomlands är att avhjälpa platsbristen inom Kriminalvården. Det bedöms inte finnas några objektiva eller rimliga skäl för att i lag eller förordning begränsa målgruppen för placering i anstalt utomlands till intagna med annat än svenskt medborgarskap.

Tillämplig lag

De svenska bestämmelserna om verkställighet av fängelsestraff utgör tillsammans med bestämmelser om bl.a. villkorlig frigivning, handläggning av ärenden, språk i offentlig verksamhet och tillgång till allmänna handlingar ett system som i så stor utsträckning som möjligt bör tillämpas på ett likvärdigt sätt för de som döms till ett fängelsestraff. Vid verkställighet i utlandet bör därför utgångspunkten vara att svensk lagstiftning ska tillämpas.

Bemanning

Anstaltsplatser utomlands bör i så stor utsträckning som möjligt bemannas med utsänd personal i funktioner som innebär beslutsfattande eller kontakter med intagna. I den mån så inte sker behöver riskreducerande och kompensatoriska åtgärder vidtas för att rättssäkerheten ska kunna vidmakthållas.

Internationell överenskommelse

Förhyrning av anstaltsplatser utomlands bör ske genom att en överenskommelse ingås på regeringsnivå. Ett sådant avtal kommer med stor sannolikhet innebära överlåtelse av förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning varför riksdagens godkännande av avtal behöver fattas med kvalificerad majoritet eller i den ordning som gäller för stiftande av grundlag.

Utredningens förslag

Placering i anstalt utomlands

I promemorian föreslås att det i fängelselagen tydliggörs att Kriminalvården får placera en intagen på en anstalt utomlands. Vidare föreslås att det i lag anges vilka omständigheter som ska beaktas inför beslut om placering i anstalt utomlands och att verkställighet av fängelse inte får inledas i anstalt utomlands.

Det föreslås att vissa kategorier av intagna inte ska få placeras i anstalt utomlands. Det gäller intagna som:

- är under 18 år,
- har dömts för brott enligt terroristbrottslagen (2022:666),
- har dömts till rättspsykiatrisk vård enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård eller i övrigt ges vård enligt den lagen,
- under tiden för placeringen har beviljats permission, särskild permission eller särskild utslussningsåtgärd,
- under tiden för placeringen ska genomgå en utredning om risk för återfall i brottslighet enligt 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid.

Vidare föreslås att vissa utlänningar inte ska kunna placeras i anstalt utomlands. Det gäller utlänningar som:

- är part i ett mål eller ärende enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av utlänningar, eller
- är eller har varit föremål för prövning i ett säkerhetsärende enligt utlänningslagen (2005:716).

Slutligen föreslås att en intagen inte ska få placeras i anstalt utomlands om en sådan placering skulle vara oförenlig med grundläggande principer för rättsordningen i Sverige eller strida mot internationella förpliktelser.

Tillhörigheter som kvarlämnats

Det föreslås en ändring som möjliggör för Kriminalvården att förvara intagnas tillhörigheter som lämnats kvar i en anstalt efter att frihetsberövandet upphört även på annan plats inom myndigheten.

Avbrott i verkställigheten och ersättning för frihetsberövande

I promemorian föreslås att om en intagen under placering i anstalt utomlands häktas på grund av misstanke om brott eller döms till fängelse i det mottagande landet, ska detta anses som avbrott i verkställigheten. Det föreslås också att det införs en möjlighet att få ersättning vid frihetsberövande i det mottagande landet om den frihetsberövade har befunnit sig där på grund av att den har varit placerad i en kriminalvårdsanstalt enligt fängelselagen eller utlänningslagen eller på grund av att den tjänstgjort i landet.

Överklagande av förvaltningsbeslut

När intagna och förvarstagna utlänningar placeras i anstalt utomlands kan det uppstå situationer då ett ärende först prövats utomlands, dvs. utanför en domkrets i Sverige. För att det ska finnas en behörig domstol som kan pröva överklaganden i sådana ärenden föreslås att det införs en ny bestämmelse i dels den allmänna forumregeln i förordningen om allmänna förvaltningsdomstolars behörighet m.m., och dels att vissa av de specialbestämmelser som styr forum vid överklagande av Kriminalvårdens beslut kompletteras.

Migrationsrätt

Det föreslås att svenska myndigheter bör ansvara för att pröva migrationsärenden för utlänningar som är placerade i anstalt utomlands och att prövningen bör göras enligt svensk lagstiftning. Förutsatt att det mottagande landet accepterar detta ska verkställighet av ett beslut om avvisning eller utvisning kunna ske direkt därifrån. Migrationsrättsliga frågor bör regleras i överenskommelsen mellan Sverige och det mottagande landet. Utöver detta bedöms det vara nödvändigt att genomföra följande författningsändringar.

- En utlänning som är placerad i en kriminalvårdsanstalt utomlands enligt fängelselagen eller utlänningslagen ska anses befinna sig i Sverige enligt utlänningslagen.
- Det ska införas undantag från bestämmelserna om inresa och utresa för en utlänning som placeras i anstalt utomlands.
- Ett beslut om avvisning eller utvisning ska även anses verkställt om utlänningen har lämnat det mottagande landet och rest till ett annat land än Sverige.
- Om ett beslut om utvisning på grund av brott verkställs från det mottagande landet, ska ett återreseförbud börja löpa den dag utlänningen lämnar det mottagande landet och reser till ett annat land än Sverige.
- En utlänning som hålls i förvar och som placeras inom kriminalvården ska, med undantag för utlänningar som har tagits i förvar enligt lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar eller som är eller har varit föremål för prövning i ett säkerhetsärende enligt utlänningslagen, få placeras i en kriminalvårdsanstalt utomlands.
- Det ska införas en ny grund för verkställighetsförvar när utlänningen är placerad i en kriminalvårdsanstalt utomlands.
- Migrationsverket ska få begära hjälp av Kriminalvården med transporter av utlänningar som hålls i förvar och som är placerade i en kriminalvårdsanstalt utomlands.

En ny lag om arbetsmiljölagens tillämplighet

I promemorian föreslås att det införs en ny lag om arbetsmiljölagens tillämplighet avseende utsänd personal vid förhyrning av anstaltsplatser utomlands.

Övriga förslag

Utredningens förslag om att intagna och förvarstagna utlänningar ska kunna placeras i kriminalvårdsanstalt utomlands medför också att vissa författningsändringar behöver genomföras gällande tillsyn i hälso- och sjukvårdsverksamhet, personuppgiftsbehandling, skattskyldighet, folkbokföring samt stöd och hjälp från socialtjänst